

نقش نیروی دریایی بر حفظ قدرت و سیادت دریایی جمهوری اسلامی ایران

حبیب الله سیاری^۱

چکیده

در دنیای امروز، دریا برای ملت‌ها، عامل مهم زندگی است و هیچ کشور ساحلی نیست که منافعی در دریا نداشته باشد. مردمی که از دریا بدورند، فاقد یکی از مهمترین روزه‌های ارتباطی به دنیای خارج خود هستند. دریا از دیدگاه نظامی و تجاری، نقش بسیار مهمی در قدرت و توانایی کشورها در دستیابی به فرصت‌ها و امکانات در همه زمینه‌ها ایفا می‌کند. دستیابی به قدرت و سیادت دریایی می‌تواند کشورها را در حفظ و امنیت مرزها و نیز بالا بردن توان اقتصادی و سیاسی یاری نماید. این مسئله موجب گردیده تا کشورهایی که به آبهای آزاد دسترسی داشته و یا دارای مرز آبی مشترکی با دیگر کشورها هستند، در جهت رسیدن به قدرت و سیادت دریایی تلاش نمایند و در این راستا برنامه‌ریزی‌های عظیم و منسجمی پیش‌بینی نموده و در حال اجرا دارند. با وجود منابع حیاتی و اقتصادی کلان جمهوری اسلامی ایران در آبهای خلیج فارس، دریای عمان و دریای خزر، به سهولت می‌توان دریافت که چه قدرتهای مجهزی در حال و آینده منافع حیاتی کشورمان را در دریا تهدید می‌کنند و اگر یک قدرت دریایی کارآمد در منطقه، که کلیه عوامل مؤثر در شکل‌گیری آن را نیز در اختیار داریم، ایجاد نکنیم، قطعاً کشور از نظر امنیت، اقتصاد، توسعه، ثبات و رفاه عمومی به شکل جدی در معرض خطر قرار خواهد گرفت. لذا به لحاظ حفظ منافع و دفاع از آبها و مرزهای دریایی کشور، داشتن یک نیروی دریایی مقتدر و کارآمد ضروری می‌باشد. در این مقاله سعی گردیده عوامل مؤثر در شکل‌گیری جمهوری اسلامی ایران به یک قدرت دریایی در منطقه و نقش نیروی دریایی در حفظ و حراست از این قدرت مورد بررسی قرار گیرد.

کلید واژگان: قدرت دریایی، سیادت دریایی، کنترل دریایی

مقدمه

دریاسالار آلفرد تایرماهان^۱ ابداع کننده استراتژی دریایی (۱۸۹۰ میلادی)، می گوید: اقیانوس ها و دریاهای کره زمین، حبابی پر آب هستند که سه چهارم جدار زمین را پوشانده اند. هر کشور و یا ائتلافی از کشورها که قدرت فرماندهی بر این دریاهای بزرگ را داشته باشد می تواند ثروت دنیا را کنترل کند و از این طریق بر کره زمین مسلط شود. شرط اساسی و لازم برای این کار، وجود یک نیروی دریایی قدرتمند است که دارای پایگاه های عملیاتی و نظامی در داخل کشور و ماوراء دریاها باشد و با انبوهی از ناوگان تجاری، تکمیل و پشتیبانی شود.

برای بهره گیری از حداکثر کارایی، نظریه ماهان ضروریاتی را معین کرده که او آنها را در رساله اش ((به نام نفوذ قدرت دریایی بر تاریخ)) تشریح کرده است. او کشوری را که در یک نقطه استراتژیکی مهم واقع شده و در حالی که از مرزهای امن برخوردار است و به یک و یا تعداد بیشتری از آب های آزاد جهان دسترسی دارد، در صدر فهرست قرار داده است.

دیگر این که، فقط مللی می توانند استراتژی های دریانوردی را در مقیاس وسیع به کار گیرند که مردم آن علاقمند به دریانوردی بوده و در عین حال از استعداد تجارب برخوردار باشند و سرانجام سیاست های دولت باید فعالانه از تمام محاسن محیطی برای ارتقاء قدرت دریایی بهره جویی کنند.

- سیادت دریایی:

(در لغت بمعنای سروری و برتری) منظور از سیادت دریایی یعنی برتری در دریا و کنترل کامل دریا جهت استفاده استراتژی دریایی نیروی خودی و محروم کردن دشمن از بهره برداری از دریا جهت اهداف استراتژیکی وی می باشد.

- کنترل دریایی:

عبارت است از بکارگیری نیروهای دریایی، برای انهدام نیروهای دریایی دشمن، ممانعت از تجارت آبی وی، محافظت از خطوط مواصلات دریایی حیاتی خودی و استقرار برتری محلی در مناطقی که در آن عملیات دریایی به اجرا گذارده می شود. به عقیده آلفرد تایرماهان (سال ۱۸۹۰ و ۱۸۹۲) کنترل و نظارت بر دریاها شرط اصلی و اولین اقدام در راه کسب قدرت دریایی

¹⁻ Alfered.T.Mahan

می باشد که یک عامل تاریخی است و هیچ گاه به گونه‌ای نظام مند مورد درک و تفسیر قرار نگرفته است.

- شرایط کنترل دریا :

با توجه به تعریف کنترل دریایی و نظریه ماهان، کنترل و نظارت در دریا بایستی :

۱- مثبت و مؤثر باشد ۲- مستمر باشد ۳- با نیروهای کافی انجام گیرد.

در غیر اینصورت آن قسمتهایی از دریا که زیر کنترل نیروی خودی نیست در هر شرایطی می تواند مورد استفاده دشمن قرار گیرد و یا کشورهای بیطرف در آنجا فعالیت‌هایی داشته باشند که هماهنگ با سیاست‌ها و هدف‌های دفاعی ما نباشند.

- قدرت دریایی :

توانایی‌های یک ملت جهت بهره‌برداری از اقیانوس‌ها و دریاها به نفع خود را قدرت دریایی می‌گویند. قدرت دریایی مرکب از سرچشمه‌ها و عناصری است که به شکل‌گیری آن منجر می‌شود. سرچشمه‌ها و منابع قدرت دریایی عبارتند از : ۱- موقعیت جغرافیایی ۲- ویژگیهای طبیعی ۳- حدود سرزمین ۴- جمعیت ۵- ویژگی ملی ۶- ماهیت و سیاست حکومت که وقتی با عناصری نظیر ناوگان تجاری، نظامی، علوم و صنعت دریایی ترکیب شود، قدرت دریایی را بوجود می‌آورند.

- عوامل توسعه قدرت دریایی :

ماهان در کتاب تأثیر قدرت دریایی بر تاریخ، عوامل یا کلیدهای قدرت دریایی را بدین شرح تشریح می‌کند:

الف- موقعیت جغرافیایی:

دولتی که موقعیتش به گونه‌ای است که مجبور به دفاع از خود در زمین نیست و نمی‌خواهد قلمرو زمینی خود را گسترش دهد، در مقایسه با کشوری که یکی از مرزهای قاره‌ای است، در صورت داشتن هدف واحد از امتیاز برخوردار است.

ب- وضعیت طبیعی:

به نظر ماهان کشورهای صاحب خطوط ساحلی مناسب و طولانی، ناهمواری‌های مناسب ساحلی و گذرگاه‌های مناسب «دریایی تر» از دیگران هستند. جزایر به طور خاصی وابسته به دریا هستند و برای آنها سیطره بر دریا نه تنها مطلوب است، بلکه ضرورتی حیاتی دارد.

ج- حدود سرزمین:

طول خطوط ساحلی در میزان ساده یا دشوار بودن دفاع ساحلی و همچنین امکان استخراج منابع در سرزمینهای وسیع عامل بالقوه مهمی در ایجاد قدرت دولت است و استفاده و بهره‌برداری از آنها عامل افزایش قدرت اقتصادی است که این امر به نوبه خود می‌تواند به معنای قدرت دریایی باشد.

د- جمعیت:

منظور از جمعیت تعداد افراد باسواد، متخصص در علوم و فنون دریایی است که دست کم برای کار بر روی عرشه کشتی و ساخت کشتی آمادگی دارند. در موارد بحرانی وجود افراد مناسب برای تصدی مشاغل دریایی ضروری است اما این مسأله به کیفیت آن یعنی سطح سواد، مهارت و... بستگی دارد. کمیت جمعیت نمی‌تواند تعیین کننده باشد بلکه مهارت‌های این افراد اهمیت دارد علاوه بر این، مقدار جمعیت نباید به طور مطلق مطرح شود بلکه باید به نسبت منابع کلی جامعه و سطح توسعه اقتصادی مورد توجه قرار گیرد.

هـ- ویژگی ملی:

ماهان تمایل طبیعی به تجارت و نیز تولید محصولات را که بتوان با آنها تجارت کرد، به عنوان مهمترین ویژگی ملی در توسعه قدرت دریایی مطرح می‌نماید. برخی دولتها به طور سنتی دارای نیروی دریایی قدرتمندی بوده‌اند. گاهی وجود موانع ذهنی، مانع تبدیل یک کشور به یک قدرت دریایی بزرگ می‌شود؛ برای مثال، ژاپن قابلیت آن را دارد که به یکی از بزرگترین قدرتهای دریایی جهان تبدیل شود اما به علت وجود موانع روانی و سیاسی که عمدتاً ناشی از ترس از شکست است، تلاشی در این جهت نمی‌کند. البته یکی از عوامل اجتماعی - سیاسی که به مفهوم اصلی در الگوی ماهان نزدیک است، عامل

ساختار اجتماعی سیاسی یک ملت است که می‌تواند بر کیفیت، ابتکار، خلاقیت و اندیشه مستقل که برای عملیات دریایی لازم است، تأثیر داشته باشد.

و- ماهیت و سیاست حکومت :

منظور از آن، عمل و روش سیاسی یک دولت در استفاده از منابع طبیعی و انسانی برای تأمین و گسترش نیروهای دریایی است. سیاست مبتنی بر قدرت می‌تواند تا حد زیادی قابلیت یک دولت را در بسیج امکانات دریایی غیرنظامی (تجاری) و حفظ عملیات نظامی از طریق این ابزار تأمین کند.

- سوابق تاریخی دریانوردی ایرانیان :

کشور جمهوری اسلامی ایران در شمال حدود هزار کیلومتر و در جنوب قریب دو هزار کیلومتر دریا دارد. ایرانیان از زمانی که در کنار دریا سکنی گزیدند به سوی آن جذب شدند و با ابداع وسایلی مثل کَلک و قایق در آن به رفت و آمد پرداختند.

اسناد و مدارک تاریخی شایان توجهی در طی چند دهه اخیر به دست آمده که بر این موضوع تأکید دارد که ایرانیان قبل از پیدایش خط یعنی چندین هزار سال قبل از میلاد مسیح (ع) با دریانوردی آشنا بوده‌اند و علاوه بر آن در طول تاریخ گذشته، در علم دریانوردی برتری خود را در همه زمینه‌ها به ظهور رسانیده و حتی دارای ابداعات و ابتکاراتی هم در زمینه دریا بوده‌اند.

پاول جلیناس^۱ و روبرت شارف^۲ که در کتاب تاریخ دنیا^۳ یادآور می‌شوند :

((داریوش اول بزرگترین بحریه را که تا آن روز در جهان مانند نداشت پدید آورد و سازمان یاد شده به عهد خشایارشا گسترده و پهناور گردید و نیرویی شگرف یافت)) (۱۹۶۹)

همین دانشمندان می‌نویسند :

((ایرانیان در دوران هخامنشی نخستین دریانوردانی بودند که در راه شناساندن زوایای ناشناخته دنیا گام‌هایی نتیجه‌بخش برداشته و در طریق ایجاد گذرگاه‌های دریایی، بی‌امان کوشیدند و تسهیلات بایسته را در سوی حمل و نقل دریایی فراهم آوردند. برای مثال پیوستن دریای سرخ به

¹ Paul J.Jelinas

² Robert Sharff (1969)

³ Historty Of Word

دریای مدیترانه در عهد داریوش اول و ایجاد پل‌های جابه‌جا شونده و شناور به روی تنگه داردائل در عصر خشایارشا را می‌توان دلیل بارزی بر این مدعا دانست))

پاول جلیناس و روبرت شارف، پس از اشاره به پل‌های شناور مذکور تأکید می‌کنند که :

((ابتکار ایجاد و ساختمان چنان پل‌های شناوری بر پهنه دریا، از آن ایرانیان زمان خشایار می‌باشد))، هم‌چنین بنا به نوشته هرودوت (۴۸۴ تا ۴۲۵ ق.م): ((قست بیشتر قاره آسیا در عصر و زمان سلطنت داریوش و بوسیله سیلاکس سردار و دریاسالار وی کشف گردید و باید گفت که سیلاکس در سال‌های ۵۱۶ تا ۵۱۲ ق.م کار عظیمی را به انجام رساند)).

روادالا نایب کنسول فرانسه در بوشهر، درباره بشر اولیه و قایق سواری او می‌نویسد :

((به طوری که مشهور است، تاریخ بشر از کرانه‌های خلیج فارس آغاز گشته است، بنابراین خلیج فارس اولین دریایی است که انسان‌ها روی آن با قایق‌های کوچک بحرپیمایی کرده‌اند. بقایای ویران گورهای دیرین در بحرین و ایلام و کاوش‌های مقدماتی دیرین‌شناسی که پیرامون بوشهر به عمل آمده، ثابت می‌کنند که در آن جا بیش از هزار سال پیش از میلاد مسیح تأسیسات کشتیرانی وجود داشته است))

بنا به سروده حکیم ابوالقاسم فردوسی در شاهنامه، نخستین کسی که در میان ایرانیان به ساختن کشتی دست زد، جمشید جم از سلسله پیشدادیان بود که به فرموده شاعر بلندپایه ایران، با کشتی خود بر آب‌ها و دریاها گذر کرد و از کشوری به کشور دیگر رفت.

گذر کرد از آن پس به کشتی بر آب کشور به کشور برآمد شتاب

قدیمی‌ترین سند حاضر از دریانوردی ایرانیان، گویچه‌ای است از گل پخته که در حفاری‌های ناحیه چغامیش خوزستان به دست آمده و نشان می‌دهد نقوش این گویچه، مربوط به دوران پیدایش خط می‌باشد.

ایرانیان به علت داشتن سابقه بسیار طولانی در امر دریانوردی و نیز مسافرت‌های مداوم بر آب‌ها، دارای ابداعات و ابتکارات قابل توجهی در زمینه دریا و دریانوردی هستند که هم‌اکنون در سراسر دنیا مورد استفاده دریانوردان می‌باشد و برخی از آنها بشرح ذیل عبارتند از :

- ۱) **ناوگان‌های بزرگ جنگی**: شامل ناوگان جنگی عصر هخامنشیان، نیروی دریایی ساسانیان، پس از پیروزی اسلام، آل بویه و ناوگان دریایی نادر شاه.
- ۲) عملیات آبخاکی عهد هخامنشیان و اختراع فانوسها و علائم دریایی.

۳) ناورانان و دریانوردان ایرانی نخستین کسانی بودند که دانستنی‌ها و دانش‌های دریایی خود را ثبت و ضبط کرده‌اند و در دفاتری که بعدها به **راه نامه** معروف شده‌است منظم ساختند.

۴) **شیران دریا همه ایرانی بودند:** (شیران دریا به کسانی گفته می‌شد که آموزش دریانوردی می‌دادند و در عبور از مناطق خطرناک دریاها و اقیانوسها از خود تبحر و شجاعت نشان می‌دادند.

۵) نقش ایرانیان در اختراع قطب نما و اختراع سکان کشتی.

۶) واژه‌های دریایی ایرانی موجود در قاموس کشتیرانی اقیانوس هند مانند لنگر، سکان و امثال آنها از آثار ایرانیان می‌باشد.

۷) حفر کانال سوئز در عصر هخامنشیان بویژه در زمان اردشیر و باقیمانده کتیبه‌ای از داریوش در همان محل.

۸) ساخت پل دریایی شگفت انگیز (در سال ۴۸۰ ق.م) توسط سپاه عظیم خشایار شاه در داردانل.

۹) حفر کانال اعجاب آور کوه آتس (ATTOS) توسط سپاه خشایار شاه در دامنه کوه آتس و کرانه دریایی الجزایر.

۱۰) جنگ عظیم دریایی سالامین با شرکت ۴۳۲۷ فروند کشتی جنگی بزرگ و کوچک که توسط هرودوت یونانی در تاریخ ثبت شده است و اعتراف نموده که پارس‌ها بهتر از فینیقی‌ها و مصریها جنگیده‌اند.

۱۱) تأسیس کارخانه کشتی‌سازی توسط نادر شاه در بوشهر.

- علل دور شدن ایران از دریا با توجه به سوابق تاریخی ذکر شده :

با اندکی تعمق در پاسخ این سؤال که چرا ایران با داشتن سوابق تاریخی درخشان، دارا بودن سواحل طولانی و ارتباط مستقیم با دریاها، آزاد، بریدگیهای ساحلی مناسب و کافی برای ایجاد بنادر و همچنین در اختیار داشتن آب‌های گرم و امکانات طبیعی دفاع ساحلی و نیز جمعیت نسبتاً خوب دریایی، تاکنون نتوانسته موقعیت مناسبی را در دریانوردی (آنچنان که در خور جمهوری اسلامی ایران می‌باشد) و بویژه قدرت دریایی کسب نماید؟ اغلب استراتژیست‌ها و بخصوص "ماهان" به جز تکیه روی ویژگیهای طبیعی فوق، دو عامل صفات و علائق ملی و سیاست حکومت را که بنظر می‌رسد خود تا حدودی تابعی از خصوصیات طبیعی است، ذکر می‌کنند. مثلاً خط‌مشی سیاسی دولت در ایجاد یک نیروی دریایی مجهز، که بدون شک تابع توجه دائم به مسائل دریایی

است، حال اینکه چرا بعضی حکومت‌های ایرانی و یا مستقر در ایران بصورت مستمر و مداوم به دریا توجه نکرده و یا چه عواملی سبب عدم گرایش دائم و پیگیر دولت‌ها به مسائل دریایی در طول تاریخ این سرزمین بوده است، نیازمند پژوهشی عمیق و جداگانه می‌باشد، لیکن عللی را که می‌توان برای این عدم توجه کافی بعضی حکومت‌ها ذکر کرد بطور فهرست‌وار عبارتند از :

الف- جهت تهاجمات خارجی (که اغلب از سوی خشکی بوده، که بالتبع توجه حکام وقت را بدان سو جلب می‌نموده است)

ب- مناطق دریایی شمال و جنوب اغلب به عنوان مناطق دریایی داخلی و دور از صحنه رقابت‌های نظامی قرار داشته است.

ج- درگیری حکومت‌ها در مسائل داخلی.

د- عدم استقلال در تکنولوژی دریایی.

ه- نامساعد بودن اقلیم وضعف پوشش گیاهی مناسب در مناطق ساحلی بویژه خلیج فارس و دریای عمان .

و- دور نگهداشتن مردم از آگاهی نسبت به دریا و فرهنگ دریا.

که هر یک از دلایل فوق و یا مجموع آنها به روشنی موبد عدم توجه کافی بعضی از حکومت‌های ایرانی همراه با عدم درک واقعی نیاز به قدرت و سیادت دریایی بوده است.

- قابلیت‌های برجسته و شاخص ج.ا.۱ برای شکل‌گیری قدرت دریایی :

(الف) وجود روحیه سلحشوری و آمادگی مردم برای بسیج در مقابل هرگونه تجاوز بیگانه با توجه به تجربه هشت سال جنگ تحمیلی.

(ب) خط‌مشی حکومتی رهبران سیاسی و نظامی با توجه به تدابیر مقام معظم فرماندهی کل قوا در راستای حفظ منافع ملی در دریا.

(ج) داشتن وسعت سرزمینی و عمق استراتژیک.

(د) داشتن نیروی انسانی مستعد و پویا.

(ه) در اختیار داشتن سواحل طولانی، بنادر و جزایر با موقعیتهای استراتژیک.

(و) داشتن سابقه طولانی در دریانوردی و تجربه در دریا.

(ز) داشتن منابع اقتصادی غنی و بالقوه.

(ح) داشتن ناوگان تجاری و بومی قابل توجه.

(ط) داشتن مراکز آموزشی دریایی در سطوح مختلف.

(ی) توانایی ساخت و تعمیر و نگهداری انواع شناورهای سبک و سنگین در صنایع دریایی خصوصی، دولتی و نظامی.

(ک) اشراف داشتن به حیاتی ترین گذرگاه نفتی جهان (تنگه استراتژیک هرمز).

(ل) داشتن مقادیر قابل توجه ذخایر معدنی، زیر زمینی و انرژی فسیلی (مواد خام).

(م) برخورداری از پرسنل نظامی دریایی با توان و تجربه بالا.

– سازمانهای موثر در شکل گیری قدرت دریایی ج.ا.ا :

(الف) نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران.

(ب) نیروی دریایی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ایران.

(ج) گارد ساحلی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران.

(د) سازمان بنادر و کشتیرانی و شرکت های صنایع دریایی خصوصی، دولتی و نظامی.

(ه) کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران و سایر شرکتهای کشتیرانی وارگانهای دریایی (شیلات و...).

(و) شرکت ملی نفتکش.

– راه کارهای اجرایی عملی شدن قدرت دریایی ج.ا.ا :

بحث پیرامون این مطلب گسترده نیست و با اندکی تأمل در قضیه می توان از دریچه اجرایی به

نتایج زیر دست یافت:

الف – احیا و تقویت تکنولوژی دریایی سنتی :

لنج ها علیرغم رقابت با تکنولوژی پیچیده و مدرن قدرت های دریایی، هنوز بازنشسته نشده اند و به این زودیها نیز دریا را به رقباء نخواهند سپرد، لذا احیاء تکنولوژی سنتی در زمینه ساخت، فنون راهبری و تعمیر و نگهداری شناورها نه تنها بار سنگین ارزی برای واردات کشتی را کم می کند، بلکه با افزایش برد متوسط شناورهای سنتی عملاً تجارت دریایی همانند گذشته تحت کنترل شناورهای تولید داخلی در خواهد آمد. علاوه بر این، لنج ها در موقع لزوم می توانند نقش لجستیکی برای اهداف نظامی را ایفا نمایند.

ب- ساخت، نگهداری، تعمیر، اداره و ایجاد هماهنگی شناورها یا به عبارت بهتر ناوگان دریایی اعم از نظامی و تجاری در داخل کشور:

هیچ دلیلی برای قدرتهای صادر کننده سلاح وجود ندارند که کشوری با سیاست مستقل ملی را در مواقع ضروری و هنگام دفاع از تمامیت ارضی و آبهای ساحلی تنها نگذارند. قدرتهای صنعتی حتی در شرایط بحرانی حاضر به ادای قراردادهای خود نیستند.

ج- آشنا ساختن مردم و جوانان به دریا و تربیت کادر دریایی:

دریا برای ملت های دریانورد، زندگی و حیات است. بنابراین مجبور هستند آن را خوب بشناسند، با آن در آویزند و در مبارزه هرگز تسلیم آن نگردند. **امیر کبیر نظر خود را برای توسعه دریانوردی ایرانیان چنین می نویسد:**

باید اطفال از طفولیت عادت به دریا بکنند و انس بگیرند، تا بواسطه عادت جرأت پیدا کرده، شدائد دریا را تحمل نمایند، چنانکه در فرنگستان اهل کشتی از طفولیت چنان به دریا عادت کرده اند که اگر روزی در خشکی توقف نمایند وحشت کرده و دلتنگ می شوند و این حالت دست نمی دهد مگر اینکه اطفال مزبور را به امور بحریه وا دارند. پس از آنکه اطفال مزبور به واسطه ممارست تحصیل در علوم بحریه، با آداب کشتی بانی ماهر شدند مراجعت خواهند نمود.

برهمن اساس برای آشنا ساختن مردم و جوانان و تربیت کادر دریایی لازم است **اقدامات ذیل به عنوان مقدمه کار معمول گردد.**

(۱) در دوران تحصیلات متوسطه در کنار سایر رشته های مختلف همانند هنر، علوم انسانی و... رشته دریانوردی نیز گنجانده شود.

(۲) فارغ التحصیلان این رشته مستقیماً وارد دانشگاه ها و دانشکده های علوم دریایی و دریانوردی شوند و همچنین سهمیه قابل توجهی از دانشجویان نیز از اهالی سواحل و جزایر دریاهای شمال و جنوب ایران انتخاب گردند.

(۳) دانشکده های دریانوردی و علوم دریایی در سطوح مختلف با رشته ها و تخصص های گوناگون در شهرهای جنوبی، دریای خزر و سواحل دریاهای گرم جنوب تشکیل شود.

(۴) ایجاد جذابیت های تفریحی از طریق تورهای بسیار ارزان مسافرتی و نیز تهیه و پخش منظم برنامه های دریانوردی از صدا و به ویژه سیمای جمهوری اسلامی ایران در توجه تدریجی مردم به

دریاها و مسائل دریاها نقش مهمی خواهد داشت. ایجاد شبکه خاصی به عنوان شبکه دریاها که برنامه‌های ویژه‌ای داشته باشد.

۵) برگزاری مسابقات ورزشی و علمی دریایی به صورت سراسری، مستمر و منظم در سراسر ایران و اعزام ورزشکاران برگزیده به المپیک‌های جهانی دریایی.

۶) مسافرت‌های دریایی با مسافت‌های کوتاه و بلند یا جایگزینی کشتی‌های مسافربری در بعضی سفرهای خارجی بجای وسایل هوایی و زمینی.

۷) ایجاد محیط‌های با نشاط و شاداب در شهرها، جزایر و بنادر کوچک و بزرگ کناره خلیج فارس و دریای عمان همانند سواحل شمالی، تأمین آب آشامیدنی و زراعتی از طریق شیرین کردن آب دریا، کشاندن آب رودخانه‌ها به سواحل جنوبی، مرتب و گسترده نمودن ارتباطات زمینی و هوایی به سواحل جنوب از طریق جاده شوسه و راه آهن، ایجاد قطب‌های صنعتی مثل کشتی‌سازی و همچنین احیاء پوشش گیاهی در سواحل جنوبی.

- نتیجه :

گذشت بیش از ۲۷ سال از پیروزی انقلاب اسلامی که توأم با هشت سال دفاع مقدس بوده است به خوبی نشان می‌دهد که ادامه حیات سیاسی و اقتصادی بدون داشتن امنیت در دریا امکان‌پذیر نیست. با بررسی‌های به عمل آمده در عوامل قدرت دریایی به طور کلی به نتیجه غیر قابل انکاری می‌رسیم که با توجه به وجود ((منابع حیاتی)) و ((اقتصادی کلان)) جمهوری اسلامی ایران در آبهای خلیج فارس، دریای عمان و بحر خزر بمنظور خودکفایی اقتصادی و استقلال مملکت با توجه به تهدیدات ((پیرامونی)) و ((فرامرزی)) به طور جدی وابسته به حفظ امنیت در این آبراه‌های استراتژیک می‌باشد و به طور قطع می‌توان گفت که در صورت ((عدم وجود امنیت)) و ((برتری دریایی)) در این منطقه بخش اعظم صنایع و منابع اقتصادی مملکت ((ضربه)) جبران‌ناپذیری خواهد خورد.

با این حال اینجاست که دولتمردان جمهوری اسلامی ایران باید به ماموریت بسیار مهم و دشواری که در قبال حفظ امنیت منطقه و منابع حیاتی به دوش دارند، پی برده و از قالب (استراتژی بری) و همچنین عدم توازن غیر معقول در رابطه با قدرت زمینی و دریایی خارج شده و (استراتژی بحری) را (به دلیل وابستگی شدید جمهوری اسلامی به دریا و با توجه به پتانسیل موجود و قابلیت‌های

برجسته و شاخص ج.ا.ا در شکل گیری قدرت دریایی)، مهمترین استراتژی نظامی محسوب نموده و توجه داشته باشیم که اگر کشور ما از لحاظ قدرت دریایی به سطحی قابل توجه (بازدارندگی) نرسد که از تمامیت ارضی و سیادت دریایی کشورمان دفاع کند مسلماً از نظر توسعه اقتصادی و رفاه ملت ایران به طور جدی به خطر خواهد افتاد.

در نتیجه تامین و حفظ امنیت در خلیج فارس و دریای عمان و بحر خزر نیاز جدی به ((سیادت دریایی)) دارد که لازمه ((سیادت)) دریایی داشتن نیروی دریایی مجهز به تجهیزات پیشرفته و پرسنل مجرب و کارآمدی است که نه تنها در آبهای نزدیک بلکه در عمق دریاها در برابر هر نوع ((تهدیدی)) ایستادگی و هر گونه تجاوزی را مقابله به مثل نماید.

فهرست منابع

- ۱- ازغندی، علیرضا و روشندل، جلیل، (۱۳۷۹)، مسائل نظامی و استراتژیک معاصر، تهران: انتشارات سمت.
- ۲- اسنایدر، کریگ، ۱۹۹۹م، (۱۳۸۴)، امنیت و استراتژی معاصر، مترجم: سیدحسین محمدی نجم، تهران: دانشکده فرماندهی سپاه، دوره عالی جنگ.
- ۳- تقوی اصل، سید عطا، (۱۳۷۹)، ژئوپلتیک جدید ایران، چاپ اول، تهران: وزارت امور خارجه.
- ۴- دانشکده فرماندهی و ستاد ارتش ج.ا.ا - استراتژی و مبانی قدرت دریایی، تهران: دافوس آجا.
- ۵- دُرّه، میرحیدر (مهاجرانی)، (۱۳۸۲)، مبانی جغرافیای سیاسی، چاپ دهم تهران: انتشارات سمت.
- ۶- روشن، علی اصغر و فرهادیان، نورالله، (۱۳۸۵)، فرهنگ اصطلاحات جغرافیای سیاسی - نظامی، تهران: دانشگاه امام حسین.
- ۷- ملک زاده کاشانی، احمد، (۱۳۷۶)، استراتژی نظامی، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.
- ۸- نوریبخش، حسین، (۱۳۸۶)، ایرانیان دریانورد، تهران: کشتیرانی جمهوری اسلامی.
- ۹- نوریبخش، حسین، (۱۳۸۲)، دریانوردی در ایران، تهران: دفتر پژوهش های فرهنگی.